

La reproducció de la sentència de “la manada” en el telenotícies i el telediario. Una anàlisi comparada guiada per la teoria del framing

La reproducción de la sentencia de “la manada” en el telenotícies i el telediario. un análisis comparado guiado por la teoría del framing

The reproduction of the judicial sentence «la manada» in the telenotícies and telediario. A comparative analysis guided by framing theory

Autor:

Frederic Pahisa Fontanals.

Doctorand del Departament de Mitjans, Comunicació i Cultura. UAB
fpahisa@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2796-0020>

Resum

La publicació de la sentència de “La Manada”, el 26 d’abril del 2018, esdevé una oportunitat per analitzar si la segona edició del Telediario de TVE i el Telenotícies Vespre de TV3 d’aquell dia van reproduir o no – i en quins termes- una cosmovisió heteropatriarcal⁽¹⁾ en la re-creació d’aquest esdeveniment. A partir d’un estudi de marcs -visuals, orals i textuals- se’n fa una anàlisi comparada. Les dades i la informació obtinguda es confronta amb els codis deontològics i amb el document *Recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere en els mitjans de comunicació*⁽²⁾. Els resultats obtinguts conviden a una millora en la praxi periodística.

Paraules clau: “La Manada”, “Framing”, “Agenda-setting”, “violència de gènere”, “heteropatriarcal”

Resumen

La publicación de la sentencia de ‘La Manada’, el 26 de abril de 2018, supone una oportunidad para analizar si la segunda edición del Telediario de TVE i el Telenotícies de TV3 reprodujeron o no- y en qué términos- una cosmovisión heteropatriarcal en la recreación de este acontecimiento. A partir de un estudio de encuadre –visual, oral y textual- se realiza un análisis comparado. Los datos e información obtenida es cotejada con los códigos deontológicos y con el documento *Recomanaciones sobre el tratamiento de la violencia de género en los medios de comunicación*. Los resultados obtenidos invitan a una mejora en la praxis periodística.

Palabras clave: “La Manada”, “Framing”, “Agenda-setting”, violencia de género, heteropatriarcal

Abstract

The judicial sentence of Navarra's Court of Justice known as «La Manada», becomes an opportunity to analyze whether the second edition of Telediario and Telenotícies Vespre, the two most representative TV news programmes in Catalonia, reproduce -or not- and in what terms, a heteropatriarchal worldview in the recreation of this event. Based on a study of visual, oral and textual framing, a comparative analysis is carried out. The data and information obtained are both confronted with the code of ethics and the document *Recommendations on the treatment of gender violence in the media* made by several catalan institutions. The results obtained invite to improve the journalistic praxis.

Keywords: «La Manada», «Framing», «Agenda-setting», «gender», «violence», «heteropatriarchal»

1.Introducció

El 1981, la UNESCO publicava una revisió d'articles en la qual s'analitzava el paper de la dona als mitjans de comunicació. En les seves conclusions exposava que els informatius ignoraven i invisibilitzaven a bastament el seu paper en la societat. Al mateix temps denunciava el tractament discriminatori i en reduïa la seva funció a objecte decoratiu i passiu, orientat bàsicament a les tasques de la llar i el matrimoni, subordinada i dependent del paper protector de l'home, tan a nivell econòmic com afectiu.

El document alertava de l'absència d'altres imatges simbòliques no estereotipades que proporcionessin una visió diferent de la dona i n'exigia la igualtat que li correspon.

L'estudi reflectia la manera de pensar i actuar d'una època, quan la violència contra les dones es veia com un 'fet puntual' i no pas com un problema greu d'abast social.

A Espanya, no serà fins a partir de la dècada dels 80 quan la cobertura de la violència de gènere deixarà de tractar-se com a episodis esporàdics per convertir-se en una problemàtica quotidiana (Berganza, 2003) molt més àmplia i complexa.

La dècada dels 80 serà un punt d'inflexió també en matèria legislativa. A partir del 1983, a l'estat espanyol, la relació entre cònjuges deixarà de ser un atenuant en la violència masclista. La llei orgànica 3/189 de reforma del Codi Penal, sis anys més tard, establirà que la violació deixa de ser un delictes contra l'honestedat per considerar-se un atemptat contra la llibertat personal. Una dècada més tard, la legislació internacional considerarà la violència contra les dones una qüestió de drets fonamentals. El 1993, la Declaració de Viena de Nacions Unides establirà que l'eliminació de la violència de gènere en l'esfera pública y privada serà una obligació en matèria de Drets Humans⁽³⁾. I també el mateix any, l'Assemblea General d'aquest organisme aprovarà la *Declaració sobre l'eliminació de la violència sobre la dona*, un document en el qual s'afirma que "la violència contra la dona constitueix una violació dels Drets Humans i les llibertats fonamentals."⁽⁴⁾

El 1993 va suposar un punt d'inflexió en matèria de legislació internacional. I Berganza (2003) situa el 1997 com a fita clau en el canvi de cobertura de la violència masclista per part dels mitjans de comunicació espanyols.

L'esdeveniment que ho va canviar tot va ser l'assassinat d'Ana Orantes. Orantes va denunciar en un programa de televisió els maltractaments que havia patit durant anys per part del seu exmarit. Poc després moria assassinada per qui havia estat el seu cònjuge.

Ja no es tractava d'una xifra, un cas 'anònim' i 'puntual'. Ara hi havia una cara i una història al darrera que havia aparegut en directe en un programa de màxima audiència. El cas va introduir, segons l'autora, una nova narrativa als mitjans. La cobertura posava èmfasi en la violència com un problema social i no pas 'passional'. Aquests tipus d'esdeveniments ja no apareixeran exclusivament en programes d'alt contingut emocional i d'"interès humà", sinó que s'emetràn a les notícies i constituiran un tema de debat en la vida pública (Berganza, 2003:11-12).

Vint-i-cinc anys més tard, el 26 d'abril del 2018, es produeix un esdeveniment que impacta a l'opinió pública. Milers de persones surten al carrer en senyal de protesta. És la reacció popular, espontània, a la sentència que dona resposta als fets que es van produir durant les festes de San Fermín, el 7 de juliol del 2016.

Aquell dia, 5 homes, entre ells un guàrdia civil i un militar de la UME van violar una noia de 18 anys, a Pamplona. La resolució judicial va provar els fets però la polèmica al carrer va esclatar perquè la violació múltiple no va tenir les conseqüències jurídiques que li corresponien. Dos dels magistrats van veure abús sexual i no agressió, que hagués significat penes més dures⁽⁵⁾. Un tercer magistrat, en l'emissió del seu vot particular, ho va considerar una relació consentida. Si el cas Orantes va suposar una fita en la cobertura mediàtica de la violència de gènere, el cas de "La Manada", pel seu abast i repercussió, esdevé una nova oportunitat per sondejar, 25 anys més tard, com ha estat la cobertura d'aquest esdeveniment. Ras i curt. Com aquesta realitat ha estat recreada.

Per descobrir-ho es realitza un estudi prospectiu, guiat per la teoria del Framing. Es tracta d'un sondeig a dues televisions públiques, en el seu relat sobre la recreació d'un fet que s'inscriu en el territori de la violència masculista.

1.1.Fonaments teòrics

El pas d'una societat de masses a una altra d'informacional, basada en la informació i el coneixement com a fonts de productivitat (Castells, 1997), ha suposat el pas d'un ecosistema comunicatiu unidireccional, lineal, emès en un temps programat i amb escassa o gairebé nul·la interactivitat, a un altre on els subjectes poden crear la seva pròpia xarxa comunicativa i d'interacció (Castells, 2011) i, a la vegada, esdevenir editors dels seus propis continguts.

Semblaria que aquests dos ecosistemes fossin excloents però, en realitat, es complementen. Acadèmics com Emili Prado (2017) descriuen un context de convivència on un mateix missatge televisiu es pot visionar a través de diverses pantalles (telèfon mòbil, tablet, ordinador, televisor) i en moments i circumstàncies diverses segons uns nous hàbits de consum adquirits. La gran diferència però, és que aquests continguts esdevenen interactius i un 49% dels usuaris els prefereixen vinculats a les xarxes socials, sobretot quan s'emeten esdeveniments en directe; és a dir aquells que són únics i irrepetibles.

Per tot plegat i malgrat aquests canvis significatius, els mitjans de comunicació continuen realitzant el seu paper de mediadors entre la realitat inabastable i els mateixos individus. Ras i curt: no han modificat, parafrasejant Gaye Tuchman (1983), la seva funció d'obrir una *finestra al món* per oferir-nos la porció d'un espai que defineix el territori de l'experiència. Per tant, el que mostren els mitjans de comunicació depèn dels *marcs* de les seves *finestres* i de si la visió

a través d'elles "es gran o petita, si té molts o pocs vidres, si el vidre és opac o transparent, de si la finestra dona al carrer o a un pati" (Tuchman, 1983:13).

1.1.1. Antecedents

L'estudi d'emmarcat de la realitat o *framing*, té els seus orígens per a la majoria d'acadèmics amb Walter Lippmann i la seva idea d'*imatge mental*, que posteriorment les ciències socials desenvoluparien. Per a Lippmann (1922), aquestes finestres serien uns *mapes mentals* o *marcs d'interpretació de la realitat* que servien de brúixola perquè els individus s'orientessin en aquest món incommensurable que no es pot abastir en la seva globalitat.

Bateson (1955) va utilitzar la metàfora del marc d'un quadre, que delimita l'obra del que hi ha fora d'ella⁽⁶⁾ però el salt més significatiu pel què fa a la teorització del *framing* no arribaria fins l'aportació d'Erving Goffman. Aquest acadèmic recupera el concepte que Bateson introdueix en la psicologia i el trasllada a la sociologia per ampliar-ne el seu ús. Per a Goffman, els marcs, o esquemes, o estructures mentals seran el mateix: recursos que serveixen als individus per interpretar la realitat.

1.1.2. La teoria del framing des del paradigma construccionista. Els paquets interpretatius de Gamson i Modigliani

Un dels estudis més rellevants sobre *framing* va ser el realitzat per Gamson i Modigliani (1989) sobre l'energia nuclear. L'objectiu de la seva anàlisi va ser precisament establir relacions de causa-efecte entre el discurs dels mitjans com a creadors de significat i l'opinió pública. Van explicar com el canvi de discurs sobre l'energia nuclear proporcionava un context essencial per interpretar una gran diversitat de resultats en enquestes sobre aquesta qüestió. Per a Gamson i Modigliani, el discurs dels mitjans i l'opinió pública són dos sistemes que interaccionen entre si.

Segons aquests acadèmics, els *marcs* dels mitjans s'acompanyen amb el que anomenen *paquets interpretatius*. Aquests *paquets* contenen metàfores, eslògans, imatges, crides morals i d'altres dispositius simbòlics que s'organitzen al seu entorn per donar-los consistència. No són únics, estan interrelacionats, evolucionen en el temps i incorporen elements que els aporten més solidesa. Addicionalment servien per emmarcar un tema concret. Segons aquests autors, un *paquet* té una estructura interna, conté una idea central que organitza i dona sentit a fets rellevants.

1.1.3. El framing com a extensió de l'Agenda-setting

Hi ha autors que consideren la teoria de l'Establiment d'Agenda una manera de fer operatiu el procés d'emmarcat.

Segons Entman (1993) el *frame* seria un inductor dels diversos graus de rellevància, irrellevància o absència, procés que defineix l'Agenda-setting (McCombs, Shaw, 1972). Seria una manera de convertir un tema en rellevant, donant prioritat a uns elements sobre uns altres i, d'aquesta manera, aconseguir que es recordin fàcilment. El posicionament d'una notícia i la seva repetició en serien tècniques d'aquest procés però també l'associació de temes a símbols que són culturalment compartits (Entman, 1993).

Hi ha d'altres acadèmics que exploren aquesta relació entre *framing* i el procés de tematització

dels mitjans, que recull la teoria de l'Agenda-setting. Consideren que qui controla la presentació de la informació es qui determinarà la reacció del públic (Tversky, Kahneman, 1990 a: Amadeo 2002). Per aquests autors, el llenguatge, la disposició dels continguts, el format, són elements a partir dels quals s'acosten els esdeveniments al públic. Els *frames* més bàsics serien la grandària i la ubicació d'una notícia en el conjunt del discurs d'un mitjà.

De Vreese, Peter i Semetko (2001:108) també conceptualitzen la seva anàlisi en un territori proper a la teoria de l'Establiment d'Agenda. Recullen les definicions de diversos autors per dir que les dimensions centrals dels *marcs* són la organització, la selecció, l'èmfasi i l'exclusió. També asseguren que són un tema o idea organitzada i que defineixen problemes.

Els dos nivells de l'Agenda-setting

La teoria de l'Establiment d'Agenda s'estructura en dos nivells. El primer estableix la fixació d'un ordre temàtic de fets, imatges, i la seva prominència, que són producte d'una elecció. És, en definitiva, el fluxe de la rellevància dels temes més importants del moment des dels continguts dels mitjans cap a l'agenda pública (McCombs, Shaw, Weaver, 2014:788) i a més redundància d'un tema en la opinió pública, més percepció d'importància. Les pistes per trobar la rellevància d'aquest ordre temàtic als mitjans, segons McCombs (2004:24) seria per exemple, la portada i l'espai que es dedica a determinats esdeveniments (en el cas de la premsa) o els titulars, l'ordre en l'escaleta i el temps dedicat, en el cas dels informatius audiovisuals. Amb tot, un fet rellevant per als mitjans no té una mateixa equivalència amb el grau d'importància que li dona el públic. I a l'inrevés.

Per mesurar la influència i el temps que els temes, objectes o afers són vigents en l'esfera pública, cal fer una anàlisi de prospecció a través d'enquestes d'opinió. Els resultats d'aquestes enquestes es comparen amb els temes que han destacat els mitjans de comunicació amb l'objectiu d'establir-ne una concordança.

Una altra característica de la fixació d'agenda és que la seva capacitat és reduïda. Inclou, normalment, de cinc a set temes que competeixen entre ells per l'hegemonia. Alguns són més resistents que d'altres en la seva pervivència al llarg del temps.

El segon nivell fa referència als aspectes, perspectives i/o característiques o atributs dels objectes. Per alguns autors, aquest segon nivell és una manera de fer operatiu el *framing*. Al posar èmfasi en certs aspectes en detriment d'altres, i al suggerir certes solucions o respostes enlloc d'altres, els missatges dels mitjans influeixen en alguna cosa més que en els temes, és a dir; estableixen la manera en què la gent pensa sobre aquestes qüestions.

Així doncs, els mitjans de comunicació *indiquen, il·luminen* (Park, R, 1940 a McCombs i Evatt, 1995) certes porcions de la realitat i, a la vegada, *tradueixen* (Newman, Just i Criger, 1992 a McCombs, i Evatt, 1995) el llenguatge del discurs públic és a dir; li atorguen *significat*. Per tant, *indicar* i *traduir* són rols importants dels mitjans, que explica l'Agenda-setting.(McCombs i Evatt, 1995)

Per a McCombs, "l'establiment de l'agenda d'atributs fusiona de manera explícita la teoria de l'Agenda-setting amb el concepte d'enquadrament" (McCombs, 2017:171). I encara més. L'establiment d'agenda es relaciona també amb la necessitat d'orientació⁽⁷⁾ dels individus amb el seu entorn tan físic com cognitiu (McCombs, Shaw, Weaver, 2014:783-784)

McCombs (2004:159) atorga al segon nivell de l'Agenda-setting el poder de control del debat polític i per tant, ideològic. I afirma que "establir l'agenda d'atributs per a un tema es l'encarnació del poder polític. Controlar el punt de vista del debat polític en qualsevol tema és la influència definitiva sobre la opinió pública"

2. Metodologia

El sondeig es realitza analitzant els dos programes informatius de les cadenes públiques per excel·lència que es veuen al territori català del dia 26 d'abril del 2018. Són el Telenotícies Vespre de TV3 i la segona edició del Telediario de TVE. S'estudia l'edició vespre perquè és la de més audiència i els programes recullen tot el que ha succeït durant la jornada. S'analitzen els informatius d'aquestes cadenes per criteris de referència de qualitat i recursos.

Es dissenya un estudi de casos guiat per la teoria del *framing*, com a extensió de l'Agenda-setting. Aquesta teoria permet definir quins són els temes més rellevants que defineixen els informatius analitzats (procés de tematització) i, a la vegada, quines són les característiques o atributs d'aquests temes (segon nivell). Per tant, aquesta teoria possibilita saber què *indiquen* o *assenyalen* tan el *Telenotícies* com el *Telediario* i com s'ha de *pensar* respecte d'aquests temes *indicats* o *assenyalats*. Aquest *com pensar* respecte d'un tema concret permet extreure'n un marc d'interpretació de la realitat i, per tant, una cosmovisió que pot reproduir –o no– relacions o esquemes de dominació.

L'anàlisi s'estructura, doncs, en dues parts, equivalents als dos nivells de l'Agenda-setting. El primer nivell, de tipus quantitatiu, extreu la tematització a partir del temps que cadascun dels informatius dedica al cas de la sentència de "La Manada" i la seva jerarquització. Es quantifica el número de *paquets interpretatius* (Gamson i Modigliani, 1989) que contenen cadascun dels *marcs* i es comparen entre els dos programes. Igualment es quantifiquen les imatges rellevants que s'ofereixen per il·lustrar els continguts.

Els resultats es comparen amb l'enquesta del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) que es va fer posteriorment als fets (baròmetre de juny del 2018) i es compara amb el baròmetre anterior (el d'abril de 2018) realitzat divuit dies abans de la publicació de la sentència. L'objectiu és el de conèixer el context d'opinió pública en el qual s'inscriuen els informatius i si s'observa alguna variable significativa entre les dues enquestes realitzades abans i després de la publicació de la sentència de "La Manada". Comparar tematització i baròmetre del CIS permet considerar la transferència dels temes que reproduïxen els mitjans a les enquestes d'opinió.

El segon nivell d'anàlisi, el que fa referència als atributs, a les característiques dels objectes, es fa a partir de l'extracció dels *frames* a partir dels *paquets interpretatius* que conté el discurs oral/textual i visual. Per facilitar-ne l'anàlisi, aquests *paquets interpretatius* es resumeixen en *subframes*.

Posteriorment s'analitza tan a nivell visual com oral/textual si el contingut vulnera el contracte amb l'audiència. Específicament, es mesuren possibles incompliments de les recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere.

A partir dels resultats s'elaboren dos marcs que són la síntesi de la interpretació de la realitat que estableixen tan el Telediario (TD) com el Telenotícies (TN).

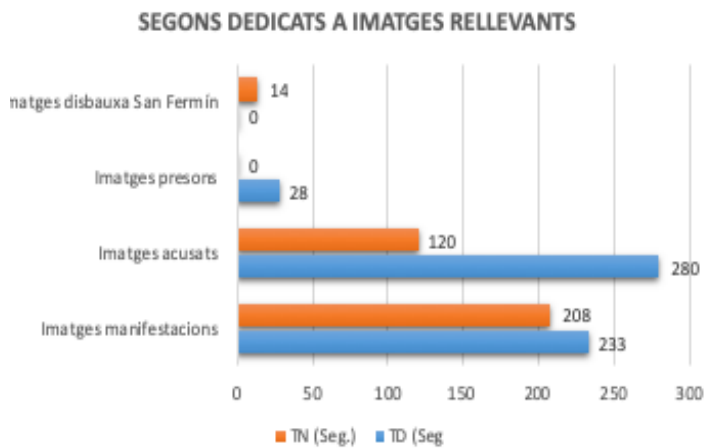
Resultats

1.Primer nivell

1.1.Anàlisi visual

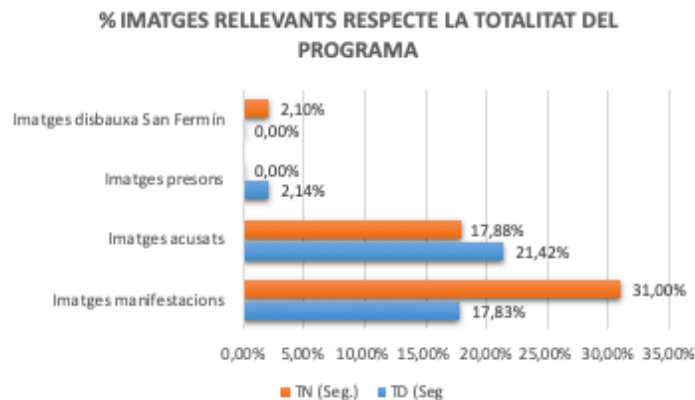
El temps dedicat a la sentència de "La Manada" i a la reacció popular és més elevat al TD que no pas al TN. Són 21 minuts i 47 segons, que suposa el 36,23% del total de minuts que ha durat aquest programa de la televisió pública espanyola. Per contra, el TN hi dedica pràcticament la meitat de temps que el Telediari: 11 minuts i 11segons, un 21,46 % de la totalitat del temps de durada del TN.

La sentència de "La Manada" és tema d'obertura en tots dos programes informatius. El gràfic comparatiu que es pot veure a continuació (Fig.1), indica els segons dedicats a imatges rellevants utilitzades per il·lustrar l'esdeveniment.

(Fig.1) Font: elaboració pròpia

El següent gràfic (Fig.2) indica el percentatge de temps que es dedica a cadascuna d'aquestes imatges rellevants, respecte al temps global de cadascun dels programes.

(Fig.2) Font: elaboració pròpia

En segons absoluts, el TD dedica més temps a mostrar imatges de les manifestacions populars (233 seg. davant els 208 del TN) però l'informatiu català el supera en percentatge: 31% versus el 17,83%, respecte a la totalitat de cadascun dels programes.

Una altra dada rellevant són els segons dedicats a mostrar les imatges dels acusats. El TD supera el TN en segons (280 vs. 120) i en percentatge (21,42% davant del 17,88%). De fet, les imatges dels acusats superen les de les manifestacions en l'informatiu de la televisió pública espanyola.

Finalment, el temps dedicat a les imatges de presons que ofereix el TD i que reforça el fet que els acusats són en presó provisional i estan condemnats és de 28 seg. (2,14% respecte del total). El TN no destaca aquest fet. Per contra, ofereix imatges de disbauxa amb presència d'alcohol a les festes de San Fermín (14 seg., 2,10% del total), que establirien una connexió de causa-efecte que podria actuar com atenuant en la interpretació del delictes comès.

La durada mitjana dels plans al TN és de 5,51 seg./pla i la del TD és de 3,72 segons/pla, per tant, el discurs visual del TD és més estimulants perquè ofereix més contingut en menys poc temps, una tècnica que s'utilitza en l'elaboració del discurs audiovisual per fixar l'atenció del públic.

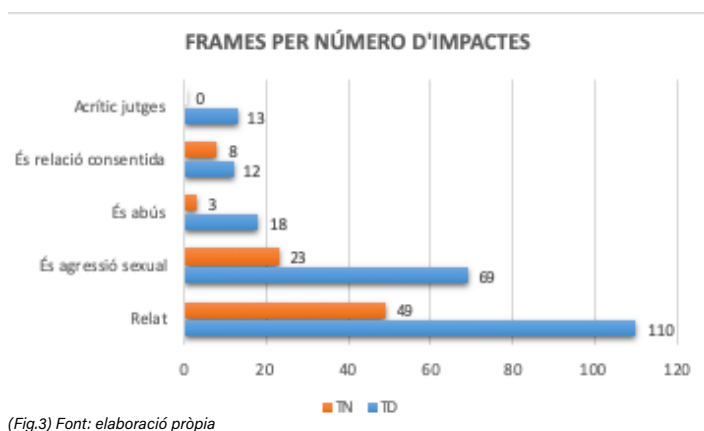
1.2. Anàlisi oral i textual

1.2.1. Primer nivell

El *macro-frame*⁽⁹⁾ 'Sentència de la Manada' es divideix en tres *marcs* amb contingut ideològic que s'anomenen 'És una agressió', 'És un abús', 'És una relació consentida', 'Acrític amb els jutges' i un altre anomenat 'Relat', que narra les manifestacions i el background.

En tots dos programes, el *frame* 'Relat' és majoritari, seguit del 'És una agressió'.

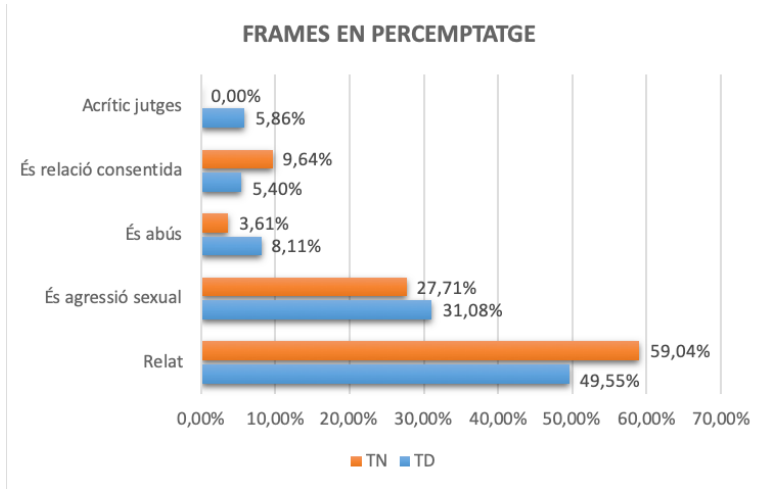
Es tracta d'una classificació que no incideix en l'impacte sobre l'audiència de cadascun dels *paquets interpretatius* resumits en *subframes*

(Fig.3) Font: elaboració pròpia

En el TN el *marc* 'És relació consentida' tindria, precisament, un contingut crític amb aquesta consideració. En el cas del TD, aquest *marc* s'oposa al d'Acrític jutges'

(Fig.4) Font: elaboració pròpia

1.2.1.1.Comparació de resultats amb el baròmetre del CIS

Si es comparen els resultats d'aquest primer nivell d'anàlisi (tematització) amb els resultats del CIS s'evidencia que la interpretació de la llei per part d'uns magistrats *sense visió de gènere*⁽⁹⁾ no és un tema que preocupi significativament. L'enquesta⁽¹⁰⁾ realitzada entre els dies 1 i 10 de maig, és a dir sis dies posteriors a la publicació de la sentència, les respostes relacionades amb l'administració de justícia, la violència contra les dones i fins i tot els problemes relacionats amb les dones, no van donar un resultat significatiu. Tampoc fou significatiu l'enquesta del CIS realitzada abans de la publicació de la sentència entre l'1 i el 10 d'abril.⁽¹¹⁾

1.2.2.Segon nivell

En el TD, el *frame* 'Relat' conté 14 *subframes*, 'És agressió sexual', 6, 'És un abús', 3, 'És una relació consentida', 2 i l'Acrític amb els jutges', 2. Es pot donar el cas que un *frame* tingui pocs *subframes* però els *paquets interpretatius* que l'afermen en siguin molts.⁽¹¹⁾

En el cas del TN, el *frame* 'Relat' conté 10 *subframes*, 'És agressió sexual', 4, 'És abús', 1, 'Es una relació consentida', 1 i l'Acrític amb els jutges', 0.

A continuació es mostra la classificació dels distints *frames* de major a menor, d'acord al número de *paquets interpretatius* que contenen (resumits en *subframes*) i que han impactat en l'audiència en cadascun dels programes.

Telenotícies:

POSICIÓ	NºIMPACTES	CLASSIFICACIÓ SUBFRAMES
1	10	Crítiques als jutges / Justícia
2	9	Hi ha hagut protestes arreu
3	8	Gran indignació i incomprensió popular per la sentència de la manada
3	8	No hi va haver ni agressió ni abús sexual. Va ser una relació consentida
4	7	Què està passant? (Narració de fets en curs)
5	6	No es tracta d'un abús sinó d'una violació
5	6	Les conseqüències de la sentència
6	5	Diferències entre abús i agressió sexuals
6	5	Les manifestacions contra la sentència han estat multitudinàries
7	4	Solidaritat amb la víctima
7	4	Els eslògans de la indignació
8	3	No hi va haver agressió sinó abús sexual
9	2	Característiques de l'actuació grupal

(Fig.5). Font: elaboració pròpia

El subframe "no hi va haver ni agressió ni abús sexual. Va ser una relació consentida", del TN, apel·la a la crítica al vot particular d'un dels magistrats en la sentència.

Telediario:

POSICIÓ	NºIMPACTES	CLASSIFICACIÓ SUBFRAMES
1	25	"La Manada", condemnada
2	18	Crítiques als jutges / Justícia
3	17	Qui és qui dels condemnats
4	14	No hi va haver agressió sinó abús sexual
4	14	Hi ha hagut protestes arreu
5	13	Els eslògans de la indignació
6	12	Solidaritat amb la víctima
7	10	No es tracta d'un abús sinó d'una violació
7	10	La sentència no ha agradat recorrent uns i altres

POSICIÓ	NºIMPACTES	CLASSIFICACIÓ SUBFRAMES
8	9	La sentència està mal feta
8	9	Característiques de la sentència: condemnats a 9 anys de presó per abusos sexuals però no per agressió sexual.
9	8	Les manifestacions contra la sentència han estat multitudinàries
10	7	Les mostres d'indignació
10	7	Els acusats han de ser posats en llibertat
10	7	Acatament de la sentència a ulls clucs. Encara que no agradi
11	6	La culpa és de la llei. Cal una reforma per deixar les coses clares i que no hi hagi equívocs
11	6	Què està passant? (Narració de fets en curs)
12	5	Les conseqüències de la sentència / El background
12	5	No hi va haver ni agressió ni abús sexual. Va ser una relació consentida
13	3	Relat del que va passar / Qui ha elaborat la informació
13	3	No hi ha elements provatoris suficients per considerar que hi va haver violació
14	2	Diferències entre abús i agressió sexuals / Què els espera als condemnats
14	1	Hi ha hagut un moment de gran violència a l'ajuntament de Pamplona
16	1	No hi ha elements provatoris suficients per considerar que hi va haver violació però se'ls imposa la pena més dura.

(Fig.6) Font: elaboració pròpia

Arribats a aquest punt ja es poden establir els marcs interpretatius de cadascun dels programes informatiu, tenint en compte que, com s'ha vist en l'apartat teòric, la capacitat de fixació és reduïda (de 5 a 7 elements):

MARC INTERPRETATIU TN:

Els jutges han fet malament la seva feina i per tant és criticable la seva actuació i la de la justícia en general perquè consideren que no hi va haver agressió sexual sinó un abús. De fet hi ha un magistrat que considera que la relació va ser consentida. La indignació ha estat tant gran que hi ha hagut protestes arreu del país perquè es tracta d'una violació i no d'un abús. Les persones que s'han manifestat s'han solidaritzat amb la víctima.

MARC INTERPRETATIU TD

Els integrants de 'La Manada' han estat condemnats. I et mostrem qui són cadascun dels seus integrants. S'ha criticat l'actuació de la justícia i dels jutges. Per això hi ha hagut protestes arreu a causa de la indignació i en solidaritat amb la víctima. Però no hi va haver agressió sexual sinó abús.

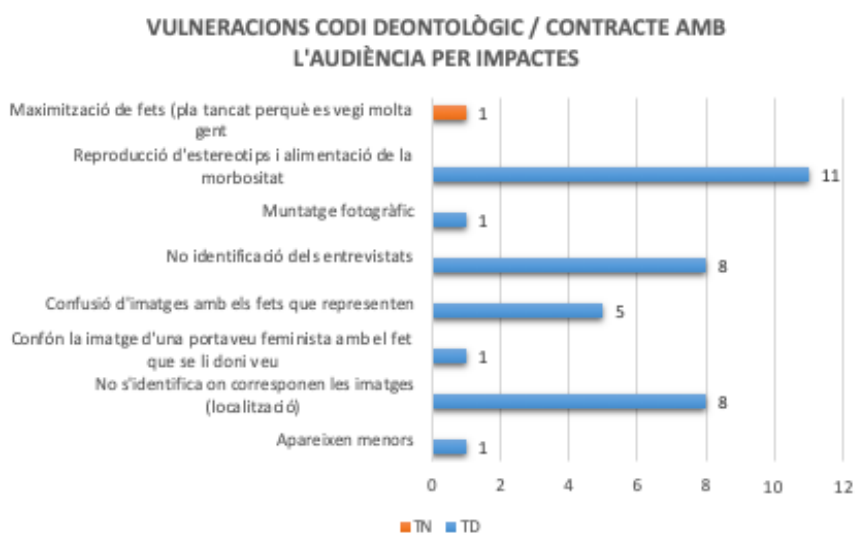
Per tant, mentre el TN critica la visió heteropatriarcal de la justícia, el TD la reproduïx sense qüestionar-la, tot i que mostra la indignació popular i la crítica als jutges. I indica a bastament que els culpables han estat condemnats.

Tercer nivell

Anàlisi visual

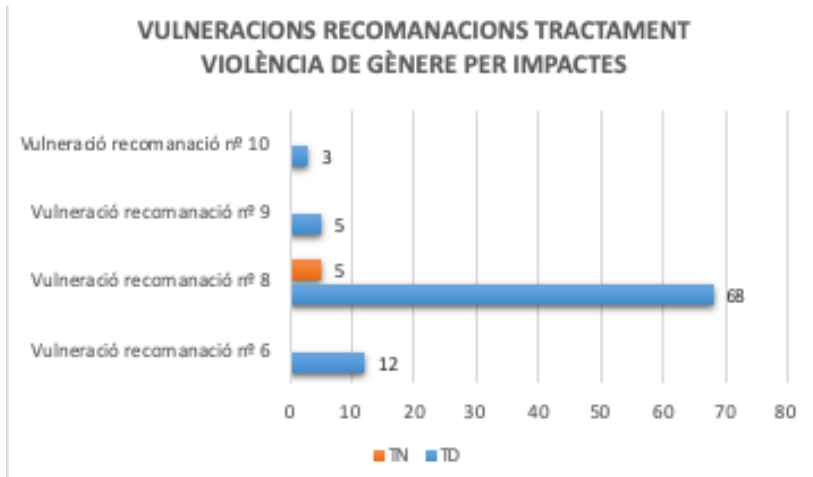
El següent quadre mostra les vulneracions, mesurades per impactes, del codi deontològic (contracte amb l'audiència) que s'han detectat tan al TD (un total de 35) com al TN (un total d'1).

Com es pot observar, la reproducció d'estereotips, sobretot la identificació de tatuatges amb delinqüència, i l'alimentació de la morbositat com ara mostrar la roba d'una noia presumptament violada en un altre cas, suma el major nombre d'impactes (11) en el TD. També és de destacar en l'informatiu de la televisió pública espanyola la invisibilització de les persones que s'entrevisten en les manifestacions siguin homes o dones (8) i que apareixen en pantalla sense identificar-los amb el seu nom. Pel què fa al TN és destacable la voluntat de maximitzar la manifestació de Lleida, que se suposa no va ser multitudinària.

(Fig.7) Font: elaboració pròpia

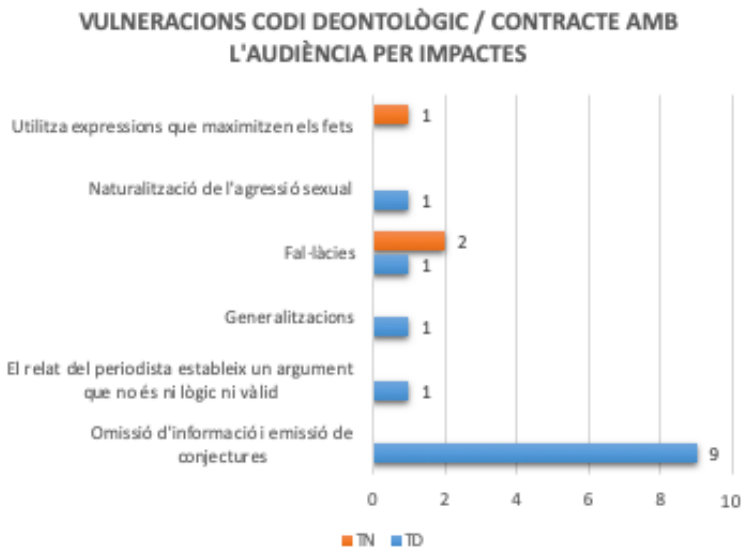
En el següent quadre es comparen les vulneracions de les recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere en els mitjans. El TD vulnera 12 vegades la recomanació número 6⁽¹³⁾, 68 vegades la número 8⁽¹⁴⁾, 5 vegades la 9⁽¹⁵⁾ i 3 la número 10⁽¹⁶⁾. Contràriament, el TN vulnera 5 vegades la recomanació n° 8.

(Fig.8) Font: elaboració pròpia

Anàlisi oral / textual

En el següent gràfic es veuen quantificades per impactes, les recomanacions que es vulneren del codi deontològic. El TD en vulnera 13 i el TN, 3. L'omissió d'informació i l'emissió de conjectures és la vulneració més freqüent (9 impactes) del Telediario i les fal·làcies, al TN.⁽¹⁷⁾

(Fig.9) Font: elaboració pròpia

Discussió

Si la mort d'Ana Orantes va significar un abans i un després en la cobertura mediàtica de la violència masclista, 25 anys més tard, amb la sentència de "La Manada", s'evidencia que s'ha consolidat la percepció d'aquest tipus de violència com un problema social. Prova d'això és l'abast de la reacció popular. I la cobertura mediàtica, que es realitza sota aquest paràmetre. Ara bé, no succeeix el mateix quan cal aprofundir sobre les causes del problema i les seves possibles solucions.

Entendre el per què dels fets i les seves causes forma part de la tasca dels mitjans. I en aquest objectiu per descabdellar la realitat complexa, creen marcs que serveixen per poder-la interpretar i entendre. La teoria del Framing com a extensió de l'Agenda-setting esdevé una eina eficaç per analitzar com ho fan. És a dir, sota quins arguments creen aquests marcs d'interpretació de la realitat.

Els resultats obtinguts en aquest estudi evidencien que tan el TN com el TD ofereixen cosmovisions i interpretacions de la realitat diferents pel què fa al cas de la sentència de "La Manada". El TD no obvia ni la crítica judicial ni la reacció popular en forma de manifestacions arreu de l'estat, però és obediència a l'estatus quo i per tant, a una cosmovisió heteropatriarcal, que és la traducció que se'n pot fer de la sentència. Destaca que els acusats han estat condemnats amb la qual cosa es pot deduir que s'ha fet justícia. I per aquest motiu, les imatges dels membres de "La Manada" superen les de les manifestacions. És més. Un total de 28 segons d'imatges de presons reforcen aquesta tesi. Sense obviar les mostres d'indignació popular, el focus d'atenció es desplaça cap als violadors i no pas cap a la sentència en sí mateixa.

Tot i les crítiques, estableix que els jutges han complert amb la llei. Ras i curt. Es tracta d'un abús i no pas d'una agressió, malgrat que la sentència provi uns fets que no tenen una traducció jurídica adequada. La construcció d'aquest relat s'aconsegueix bàsicament obviant informació rellevant, evitant-ne el context i fins i tot formulant conjectures, opcions que van en contra del codi deontològic.

Les declaracions del ministre de Justícia, Rafael Catalá, al final del desenvolupament de tot el relat del Telediario i en el final dels titulars de portada, exposen que potser el que cal és reformar la llei. Per tant, tot comença i acaba amb la llei. I aquesta, agradi o no, s'ha de complir. És així.

En resum, el TD, fixa l'atenció en els acusats, tot i que mostra la reacció popular i qüestiona la resolució dels magistrats, especialment la del vot particular d'un d'ells, que és inassumible. Però és precisament aquesta crítica a allò que és injustificable el que tenyeix amb una pàtina de legitimitat la resolució dels altres dos magistrats, que han complert amb el que diu la norma. I així s'evidencia.

Per contra, el TN, exposa la indignació popular a una interpretació de la llei sense visió de gènere. Critica els jutges per la sentència que han emès i explica que la mateixa normativa permetia una sentència diferent. I deixa molt clar que la resolució judicial és errònia i indignant i que el que va succeir va ser, en termes jurídics, una agressió sexual.

Tant el TD com el TN no fan cas d'una de les recomanacions més importants en el tractament de la violència de gènere als mitjans: la número 8, que demana no establir una relació de causa-efecte entre la violència de gènere i les circumstàncies de les persones implicades, com ara el consum d'alcohol. En tots dos programes informatius la imatge de festa i alcohol és reiterada. Molt més però en el TD (69 impactes) que en el TN (5).

Un altre dels elements destacables pel què fa al TD, és la reproducció d'un estereotip que vincula els tatuatges amb elements d'identificació de malfactors. I es fa d'una manera que sadolla la morbositat.

Conclusions

Mentre que al TN no atén certes recomanacions pel què fa a la violència masclista, en cas del TD l'anàlisi evidencia un error estructural pel què fa a la visió de gènere en la seva praxi de producció audiovisual.

El TD accepta la sentència quan afirma que "La Manada" ha estat condemnada. No qüestiona la visió heteropatriarcal de la resolució judicial, tot i que mostra les imatges d'indignació popular.

La prevalença d'aquesta visió heteropatriarcal succeeix quan es dota del mateix pes a dos marcs antagònics, especialment quan un d'ells no respecta la visió de gènere, sota l'argument que cal contrastar les fonts, enlloc de maldar per contrastar la veritat. Comparar versions en detriment dels fets, o d'una part de la veritat inabastable, pot tenir efectes devastadors.

En la societat informacional, davant la certesa d'un relat, sovint es creen una gran quantitat de narratives que el contradiuen. I quan s'activa la *producció de la ignorància* a partir de relats que ho emboliquen tot, s'imposa la percepció que no es pot arribar a la veritat o a part d'ella. I és aleshores quan els individus tendeixen a creure allò que consideren o senten que és veritat o que els agradaria que ho fos. Ras i curt. Alineen els continguts amb els seus prejudicis o creences, siguin certes o no. D'aquesta manera, la veritat té diversos angles i està sotmesa al biaix de qui la diu (Andrejevick, 2009). És justament el cas de la interpretació de la llei, que depèn de la subjectivitat dels jutges.

Per sortir d'aquest atzucac, el/la periodista hauria de fiscalitzar els fets de qualsevol història a partir del mètode científic, el raonament lògic vàlid, i l'observació empírica. Qualsevol argument valoratiu que efectuiï les fonts ha de passar pel sedàs dels drets fonamentals. Només així els/les periodistes podran acostar-se a part d'aquesta veritat inabastable i discriminar-la de qualsevol relat tòxic.

NOTES

(1) No és objecte d'aquest estudi aprofundir ni realitzar una taxonomia respecte el concepte d'heteropatriarcat. Ens hi referirem a ell com un sistema de relacions de dominació on la dona està subordinada a l'home i on aquesta dominació s'exerceix, sobretot, a través del control de la seva sexualitat i força de treball (Hartmann, 1985)

(2) COL·LEGI DE PERIODISTES DE CATALUNYA, AJUNTAMENT DE BARCELONA, GENERALITAT DE CATALUNYA. Recomanacions sobre el Tractament de la Violència als Mitjans. Barce-

lona Impressió: Gráficas Sierra, S.L. 2004 D.L. B-14333-2004

(3) NACIONES UNIDAS Los derechos de la mujer son derechos humanos [En línia] Publicación de las Naciones Unidas. 2014 file:///C:/Users/DELL/Downloads/HR-PUB-14-2_SP.pdf [Consulta: 29/01/2019]

(4) Vegeu: <https://www.ohchr.org/sp/professionalinterest/pages/violenceagainstwomen.aspx> [Consulta: 29/01/2019]

(5) Pàgs. 16-17 de la sentència 000038/2018) Vegeu: <https://cdn.20m.es/adj/2018/04/26/3934.pdf> [Consulta: 02/02/2019]

(6) El concepte de frame apareix a l'assaig BATESON, G. "Theory of play and fantasy. A report of theoretical aspects of the project of the study of the role of the paradoxes of abstraction in communication" *Psychiatric Research Reports* Vol 2 (1955) 39-51 ISSN: 05555434

(7) A major incertesa sobre un afer i més rellevància d'aquest tema, hi haurà més necessitat d'orientació. Per tant, és de suposar, més atenció als mitjans. De la mateixa manera, els usuaris passius dels mitjans tindrien menys necessitat d'orientació. Vegeu: McCombs, M., Stroud, N.J. (2014b) *Psychology of Agenda-setting Effects: Mapping the Paths of Information Processing*. *Review of communication Research*, 2 (1) 68-88.

(8) Per facilitar l'anàlisi s'estableix una gradació de marcs, que indistintament també se'ls designa per la seva denominació en anglès: frames. Els marcs se'ls classifica en una gradació que va del macro-marc passant pels frames i els continguts d'aquests frames es divideixen en subframes, mesurats per impactes, que són un resum dels paquets interpretatius.

(9) Parlem de visió o perspectiva de gènere d'acord a la definició que li atorga l'acadèmica Juana Gallego (2003:63) a: GALLEGO, J. "Producción informativa y transmisión de estereotipos de género en la prensa diaria". *Comunicación y Sociedad*. Vol.16 (2003) Núm 2.49-66. Gallego diu que la perspectiva de gènere "posa de relleu la diferent i desigual posició social ocupada per homes i dones". És a dir que assumeix apriorísticament la posició d'inferioritat i discriminació social que pateix la dona vers l'home.

(10) Vegeu estudi 3213 del CIS (baròmetre de maig del 2018): http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/3200_3219/3213/es3213mar.pdf [Consulta: 27/01/2019]

(11) Vegeu estudi 3210 del Cis (baròmetre d'abril 2018): http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/3200_3219/3210/es3210mar.pdf [Consulta 24/04/2019]

(12) I encara més. A més paquets interpretatius, més impacte tindrà un subframe. Per tant, un marc és més eficaç quan té pocs subframes i molts paquets interpretatius en cadascun d'ells. I a l'inrevés. Es crea soroll quan hi ha molts subframes i pocs paquets interpretatius que els donin suport.

(13) El punt 6 de les Recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere als mitjans estableix que "convé defugir la victimització de la persona agredida per evitar situar-la en una posició d'inferioritat que perjudiqui la seva dignitat i el procés de recuperació."

(14) El punt número 8 de les Recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere als mitjans estableix que "Cal evitar establir una relació de causa-efecte entre els casos de maltractament i les circumstàncies de les persones implicades (alcoholisme, drogoaddicció, vinculació personal, gelosia). Fer aquesta associació pot induir a la justificació de la violència. Aquestes circumstàncies s'han de citar només quan siguin rellevants en el marc del procés judicial, però fora de la descripció dels fets."

(15) La recomanació número 9 estableix que "s'han d'ometre descripcions morboses, imatges truculentes, titulars amb tòpics i no s'han d'utilitzar mai reconstruccions amb imatges"

(16) La recomanació número 10 afirma que "és convenient ampliar i contextualitzar la informació sobre la violència de gènere amb aportacions que ajudin a visibilitzar el problema en el seu conjunt, (...)"

(17) El presentador del TN confon la lectura de la sentència amb el judici en dues ocasions.

BIBLIOGRAFIA

AMADEO, B. "La teoría del framing. Los medios de comunicación y la transmisión de significados". Revista de Comunicación. Vol.1 (2002) 6-32

ANDREJEVICK, M. "Critical Media Studies 2.0: an interactive upgrade. Interactions: Studies in Communication and Culture. Vol 1 (2009) Núm.1. 35-51 doi: 10.1386/iscc.1.1.35/1

BENESCH, H. I SCHAMANDT, W (1982) Manual de autodefensa comunicativa. La manipulación y cómo burlarla. Barcelona. Espanya. Gustavo Gili. Primera edició en alemany del 1979.

BERGANZA, M.R. "La construcción mediática de la violencia contra las mujeres desde la Teoría del Enfoque". Vol XVI (2003) núm.2. Comunicación y Sociedad .9-32

CEULEMANS, M. et al. Imagen, papel y condición de la mujer en los medios de comunicación social. Compilación y análisis de los documentos de investigación. París. Francia. Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura.1981 ISBN-92-3-301648-X

D'ANGELO, P. "News Framing as a Multiparadigmatic Research Program. A Response to Entman". Journal of Communication. Vol 52 (2002) Núm.4 870-888.

DE VREESE, C.J., SEMETKO, H. "Framing Politics at the Launch of Euro: A Cross National Comparative Study of Frames in the News." Political Communication Vol 18 (2001) 107-122

ENTMAN, R.E. "Framing: Toward a Clarification of a Fractured Paradigm". Journal of Communication. Vol.36 (1993) Núm.2. 176-182.

GAMSON W.A., MODIGLIANI, A. "A Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power. A Constructionist Approach" American Journal of Sociology Vol 95 (1989) Núm.1. 1-37 ISSN:000296021537530

MCCOMBS, M.E., SHAW, D.L. "The Agenda-setting Function of Mass Media." Public Opinion Quaterly. Vol 36 (1972) Núm.4. 6-27

MCCOMBS, M. Estableciendo la agenda. El impacto de los medios en la opinión pública y en el conocimiento. Barcelona. Editorial Paidós. 2004. Núm.170 (Paidós Comunicación) ISBN: 8449318696

MCCOMBS, M.E., SHAW, D.L., WEAVER D. "New Directions in Agenda-setting Theory and Research". Mass Communication Society. Vol.17 (2014) 781-802

MCCOMBS, M.E., EVATT, D. "Los temas y los aspectos: explorando una nueva dimensión de la Agenda-setting". Comunicación y Sociedad. Vol.8 (1995) Núm.1 7-32

NELSON, T. et al. "Media Framing of a Civil Liberties Conflict and its Effect on Tolerance". American Political Science Review. Vol.91 (1997) Núm.3, 567-583.

RACHLIN, A. News as Hegemonic Reality. American Political Culture and the Framing of News Accounts. New York, Wesport (Conn.) London. 1988. Praeger Publishers. ISBN: 027592534X

REESE, S. "Frames in a web of Culture: The Case of the War on Terror." A: D'ANGELO, P. Doing News Framing Analysis: Empirical and Theoretical Perspectives. Edició. New York. 2010 Roudledge (Roudledge communication series) ISBN 9780415992350

TUCHMAN, G. La producción de la noticia. Estudio sobre la construcción de la realidad. Barcelona, Gustavo Gili. GG Mass Media. 1983. ISBN-9686085734 Edició original: TUCHMAN, G. Making News, A Study in the Construction of Reality. New York. USA. The Free Press A division of Macmillan Publishing Co., Inc. 1980. ISSN: 07308884

VAN DIJK, T. "Opiniones e ideologías en la prensa". Voces y culturas" Vol 10 (1996) Núm.2. 9-50.

NOTA FINAL

L'anàlisi del Telenotícies i del Telediari de l'article que acaba de llegir es va realitzar posteriorment a la publicació, el 26 d'abril del 2018, de la sentència de 'La Manada' per l'Audiència de Navarra, i de la seva confirmació per part del Tribunal Superior de Justícia d'aquesta comunitat, el 5 de desembre del 2018, però és anterior a la sentència del Tribunal Suprem del 21 de juny del 2019, relativa al cas.

EITS va modificar les sentències prèvies al considerar els fets com un delictes continuat de violació amb l'agreujant de tracte vexatori. L'alt tribunal va veure fins a 10 agressions sexuals. Per aquest motiu va ampliar-ne la pena fins a 15 anys de presó, tret d'un dels acusats, que se li sumaven 2 anys més per intimidació i robatori del telèfon mòbil de la víctima –anteriorment només s'havia considerat com a furt-. Igualment s'incrementava la indemnització a la víctima fins a 100.000€. Als acusats també se'ls inhabilitava i prohibia acostar-se a la noia durant un període de 20 anys.

La sentència del Suprem, que ja és ferma després de la resolució del recurs de cassació el passat 5 de juliol del 2019, és important perquè estableix doctrina sobre conceptes jurídics clau com ara la intimidació o què es considera violència i quina és la definició del seu abast.

CURRICULUM VITAE

Frederic Pahisa i Fontanals és doctorand en el programa de Mitjans, Comunicació i Cultura de la Universitat Autònoma de Barcelona, on ha exercit de professor associat. És membre de la junta de la Societat Catalana de Comunicació, societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans i de Sicom (Solidaritat i Comunicació). Com a periodista ha treballat per a diverses productores i mitjans de comunicació com ara TV3, TVE, Mediapro i ComRàdio, entre d'altres. Actualment exerceix de responsable de programa a betevé, la televisió pública de Barcelona. També és màster en direcció i gestió de la informació i el coneixement en les organitzacions per la UOC.